
УДК 343.163(477)

Андрій Васильович ЛАПКІН,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри судоустрою та прокурорської діяльності

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків);

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3240-6377>

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ ЯК ОБ'ЄКТА ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ

В результаті Конституційної реформи щодо правосуддя від 2016 р. у п. 2 ст. 131-1 Основного Закону було закріплено таку функцію прокуратури, як організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального

провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку. Нове формулювання цієї функції прокуратури досі не отримало правової регламентації у галузевому законодавстві про прокуратуру. У зв'язку із цим виникають проблеми щодо розуміння окремих аспектів цієї функції, зокрема такої, як нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку [1].

При визначенні цієї діяльності слід зазначити, що розуміння сутності прокурорського нагляду є достатньо усталеним, тому не створює дискусій у науковій юридичній літературі та практичних ускладнень. Натомість деякі складнощі зумовлює визначення його предмета і об'єкта, якими постають слідчі і розшукові дії органів правопорядку. При цьому слідчі і розшукові дії виступають як предмет нагляду, а органи правопорядку – як його об'єкти. Поняття слідчих (розшукових) дій закріплено у ч. 1 ст. 223 КПК України – це дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Проте серйозні проблеми у здійсненні прокурорами цієї діяльності створює закріплення у її формулюванні поняття органів правопорядку. Не зважаючи на те, що вказаний термін вживається у деяких законодавчих актах (наприклад, у ст. 5, п. 25 ст. 23, п. 4 ч. 2 ст. 25, п. 7 ч. 1 ст. 26 ЗУ «Про Національну поліцію»), національне законодавство не містить визначення ані поняття «органи правопорядку», ані їх переліку.

Натомість традиційним є поняття «правоохоронні органи». Їх визначення не наводиться, проте відкритий перелік закріплений у ст. 2 Закону «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». Це органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Співвідношення понять «правоохоронні органи» та «органи правопорядку» у науковій юридичній літературі є предметом дискусій. Так, Н. Ярмиш вважає, що органами правопорядку є органи, які у своєму складі мають силові, озброєні підрозділи та працівники яких наділені правом застосовувати примушування, зокрема з використанням вогнепальної зброї. При цьому прокурорський нагляд може здійснюватися лише за тими органами правопорядку, що наділені функцією здійснювати «негласні та інші слідчі і розшукові дії» [2, с. 83]. На думку М. Руденка та О. Шайтуро, одним із критеріїв віднесення тих чи інших правоохоронних органів до органів правопорядку є наявність повноважень на здійснення негласних слідчих (розшукових) дій у досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень, оскільки саме їх реалізація спрямована на захист громадян і держави від неправомірних посягань, поновлення порушених прав та інтересів, тобто на застосування і охорону права, регламентованого Конституцією та законами України [3, с. 160]. Ю. Мороз визначає орган правопорядку України як створений державою на підставі норм чинного національного законодавства структурно організований колектив державних службовців, які наділені державно-владними повноваженнями здійснювати досудове розслідування, негласні й інші слідчі і розшукові дії, застосовувати легальний примус (вогнепальну зброю також), основна та повсякденна діяльність яких спрямована на реалізацію державної політики у сфері охорони прав, свобод і законних інтересів людини, гарантування державної безпеки, законності та правопорядку в суспільстві [4, с. 29].

На основі наведених дефініцій можна дійти висновку, що при визначенні поняття «органи правопорядку» фахівці передусім посилаються на здійснення цими органами «негласних та інших слідчих і розшукових дій». Розвиваючи ці погляди, можна дійти висновку, що органами правопорядку виступають правоохоронні органи, які здійснюють досудове розслідування та розшукову діяльність. В цьому відношенні об'єкти розглядуваного прокурорського нагляду фактично збігаються із тими, яких визначала попередня редакція відповідної конституційної функції прокуратури, передбачена у п. 3 ст. 121 Конституції України, а саме органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство.

На основі системного аналізу положень п. 2 ст. 131-1 Конституції України та ст. 38 та 41 КПК України, до органів правопорядку, за якими здійснюється прокурорський нагляд, можна віднести: 1) органи досудового розслідування (органи, що здійснюють дізнання і досудове слідство), а саме: а) слідчі підрозділи: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів державного бюро розслідувань; г) органів Державної кримінально-виконавчої служби України; 2) підрозділ детективів, підрозділ

внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України; II. Оперативні підрозділи: Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, Державної кримінально-виконавчої служби України, Державної прикордонної служби України.

Разом з тим, залишається проблема щодо зарахування до числа органів правопорядку, за якими може здійснюватися прокурорський нагляд, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Згідно із ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативно-розшукова діяльність здійснюється відповідними оперативними підрозділами: Національної поліції; Державного бюро розслідувань; Служби безпеки України; Служби зовнішньої розвідки України; Державної прикордонної служби України; управління державної охорони; органів доходів і зборів; органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України; розвідувального органу Міністерства оборони України; Національного антикорупційного бюро України. Порівнюючи перелік цих органів із оперативними підрозділами, закріпленими у ст. 41 КПК України, слід відзначити, що перший є більш широким, ніж другий. Зокрема, до оперативних підрозділів, які можуть здійснювати слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні, не належать підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, Служби зовнішньої розвідки України, управління державної охорони, розвідувального органу Міністерства оборони України. Дискусійним є і питання щодо можливості здійснення прокурорського нагляду за оперативними підрозділами інших органів, визначених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», в тій частині здійснюваної ними оперативно-розшукової діяльності, яка реалізується поза сферою кримінального провадження.

Слід погодитися із П. М. Каркачем у тому, що під час визначення органів правопорядку треба корелюватись з Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», в якому постійно розширюється перелік цих органів, що ускладнює ефективність нагляду прокуратури за законністю діяльності таких органів [5, с. 146]. Разом з тим, виходячи із наведеного у ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначення оперативно-розшукової діяльності, можна дійти висновку, що остання не є тотожною гласним і негласним розшуковим діям, нагляд за якими передбачає п. 2 ст. 131-1 Конституції України. З огляду на це, можна дійти висновку, що сфера розглядуваного прокурорського нагляду має бути обмежена лише слідчими і розшуковими діями, які здійснюються у кримінальному провадженні. Таким чином, певний масив оперативно-розшукової діяльності, яка здійснюється поза сферою кримінального провадження, не підлягає прокурорському нагляду. Відповідно, до об'єктів прокурорського нагляду можуть бути віднесені лише ті оперативно-розшукові підрозділи, які передбачені у ст. 41 КПК України, і лише в межах слідчих та розшукових дій, здійснюваних у кримінальному провадженні.

В підсумку органи правопорядку як об'єкти прокурорського нагляду можна визначити як наділені повноваженнями здійснювати слідчі та розшукові дії органи державної влади, діяльність яких спрямована на охорону прав людини та публічних інтересів і передбачає можливість використання державного примусу. При цьому необхідно наголосити на необхідності законодавчого визначення поняття і переліку органів правопорядку, а також уточнення кола тих органів, за якими уповноважена здійснювати нагляд прокуратура.

Список бібліографічних посилань

1. Лапкін А. В. Проблеми формулювання функції прокуратури, визначеної пунктом 2 статті 131-1 Конституції України. *Форум права*. 2017. № 5. С. 213–218. URL: <http://forumprava.pp.ua/files/213-218-2017-5-----33-.pdf> (дата звернення: 24.02.2019).
2. Ярмиш Н. Зміст терміна «органи правопорядку», використаного у статті 131-1 Конституції України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4 (46). С. 79–84.
3. Руденко М. В., Шайтуро О. П. Щодо визначення поняття «органи правопорядку». *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2017. Вип. 23. С. 158–160.
4. Мороз Ю. Зміст і обсяг поняття «орган правопорядку». *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2017. № 7. С. 26–30.
5. Каркач П. М., Ковальова Я. О. Щодо змісту функції прокуратури з організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням та поняття «органи правопорядку». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2018. Вип. 2, т. 2. С. 145–148.

Одержано 27.02.2019

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

Консультативна місія Європейського Союзу

**ПРАВООХОРОННА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ
ТА ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ**

Тези доповідей
учасників міжнародної науково-практичної
конференції

(м. Харків, 17 травня 2019 року)

Харків
ХНУВС
2019

*Друкується згідно з рішенням оргкомітету
за дорученням Харківського національного університету внутрішніх справ
від 31.01.2019 № 12*

- Правоохоронна** функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми : тези доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 трав. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Консультат. місія Європейського Союзу. — Харків : ХНУВС, 2019. — 292 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників міжнародної науково-практичної конференції за такими напрямками: правоохоронна функція сучасної держави; генеза правоохоронної функції держави; конституційно-правові засади реалізації правоохоронної функції держави; суб'єкти здійснення правоохоронної діяльності; міжнародно-правові стандарти правоохоронної діяльності; гармонізація законодавства європейських держав у сфері правоохоронної діяльності; забезпечення принципу гендерної рівності у правоохоронній діяльності.

УДК 340.114+340.15

Матеріали публікуються в авторській редакції з незначними коректорськими правками. За достовірність наукового матеріалу, професійного формулювання, фактичних даних, цитат, власних імен, географічних назв, а також за розголошення фактів, що не підлягають відкритому друку, відповідають автори публікацій та їх наукові керівники.

Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Харківського національного університету внутрішніх справ (<http://www.univd.edu.ua>) у розділі «Видавнича діяльність. Матеріали науково-практичних конференцій, семінарів тощо», а також у репозитарії ХНУВС (<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/>).

Збірник видано за сприяння Консультативної місії Європейського Союзу.

ЛАЗАРЄВ В. В. ПРАВОВИЙ СТИМУЛ ТА ЙОГО ЦІЛІ.....	117
ЛАПКІН А. В. ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ ЯК ОБ'ЄКТА ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ	118
ЛЕВЧУК В. Д. ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ.....	121
ЛИТВИНОВ В. В. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ	123
ЛОГВИНЕНКО Є. С., ЛОГВИНЕНКО І. А. ТІЛЕСНІ ПОКАРАННЯ У СТАРОДАВНІЙ ІНДІЇ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	125
ЛУКОНЦЕВА Ю. О. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ ОРГАНАМИ ОБЩИННОЇ ЮСТИЦІЇ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИХ ДЕРЖАВ.....	127
МАКАРЕНКОВ О. Л. ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ЗВ'ЯЗКИ ПРОФЕСІЙНОГО І ЧАСОВОГО ЧИННИКІВ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	129
МАРЦЕЛЯК О. В. НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГОЛОСУВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	131
МАРЧУК М. І. ПРОКУРАТУРА В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА: АНАЛІЗ ПРАВОВИХ ЗМІН.....	134
МЕЛІХОВ К. В. УЧАСТЬ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ У СПРАВІ ВИСВІТЛЕННЯ ЇЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ ВІДДІЛУ КОМУНІКАЦІЇ ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	135
МЕЛЬНИК С. М. РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	137
МОСКОВЕЦЬ В. І. УЧАСТЬ ГРОМАДЯН У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ І БЕЗПЕКИ: ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ	139
МУЗИЧУК Е. О. ЩОДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	141
МУРАХОВСЬКА Т. Є. ТЕОРЕТИЧНА ТА ПРАКТИЧНА СКЛАДОВІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.....	143
НАВРОЦЬКИЙ О. О. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДИТИНИ ЗА УМОВ ЗАГОСТРЕННЯ ВІЙСЬКОВО-БЕЗПЕКОВОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ	145
НАЙДА В. О. СТАНОВЛЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ОРГАНІВ І ГРОМАДИ В УКРАЇНІ.....	146
НАУМЕНКО О. П. ПРАВОВА ПРИРОДА ТА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ПРАВОНАХОДИНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	148
НЕВЗОРОВ І. Л. ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБМЕЖЕНЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРАНЦІЇ, ПОЛЬЩІ ТА ЕСТОНІЇ	150
НЕВЗОРОВА А. І. ЩОДО НАУКОВОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ОСНОВНІ ПРАВА» У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	152

Наукове видання

ПРАВООХОРОННА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ
ТА ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ

Тези доповідей
учасників міжнародної науково-практичної
конференції

(м. Харків, 17 травня 2019 року)

Українською, англійською та російською мовами

Відповідальні за випуск: *І. А. Логвиненко, Ю. А. Холод, П. О. Білоус*
Корегування списків бібліографічних посилань: *С. С. Тарасова,*
П. О. Білоус

Комп'ютерне верстання: *А. О. Зозуля*

Дизайн обкладинки: *І. Є. Єсіна*

Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 34,07. Обл.-вид. арк. 30,4.
Тираж 80 пр. Зам. № 2019-13.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.